

ADDENDUM 2

Patiënteninformatie ECT^{4 5}

4 Deze tekst is een herwerkte versie van het artikel 'Patiëntenvoorlichting Elektroconvulsietherapie' (Sienaert, 2002) dat in het Nederlands tijdschrift *Psychopraxis* verscheen.

5 Dit document is vrij beschikbaar via de website van het Belgian College of Neuropsychopharmacology and Biological Psychiatry: www.bcnbp.org.

ECT is één van de meest werkzame psychiatrische behandelingen. Als zorgvuldig wordt beslist wanneer ECT te gebruiken, dan zal ECT bij zeven tot negen op de tien patiënten helpen. Door de oppuntstelling van de apparatuur en de techniek is het bovendien één van de veiligste behandelingen met de minste nevenwerkingen. Toch bestaan over deze vorm van behandeling nog altijd veel misverstanden. In deze tekst wordt geprobeerd een duidelijk antwoord te geven op tien veel gestelde vragen.

1 WAT IS ELEKTROCONVULSIETHERAPIE?

Elektroconvulsietherapie, of kortweg ECT, is een vorm van behandeling voor patiënten die lijden aan depressie, manisch-depressieve stoornis en sommige vormen van psychose (schizofrenie en schizo-affectieve stoornis). ECT, vroeger elektroshocktherapie genoemd, wordt al vanaf 1938 met succes toegepast. Al vanaf de jaren 30 probeerde men convulsies uit te lokken door bepaalde medicijnen in te spuiten. Convulsies zijn een soort ontladingen in de hersenen. Omwille van het succes van deze behandelingen ging men later proberen om convulsies op te wekken door een elektrische stimulus toe te dienen. Dat was veel eenvoudiger en ook voor de patiënten minder vervelend. Vele jaren ervaring leert dat ECT een zeer doeltreffende, snelwerkende en veilige vorm van behandeling is. In België worden jaarlijks naar schatting een 500-tal mensen met ECT behandeld.

2 HOE WERKT ECT?

Bij psychiatrische aandoeningen, bijvoorbeeld depressies, is het evenwicht van bepaalde scheikundige stoffen in de hersenen verstoord. Deze stoffen, de neurotransmitters of boodschapperstoffen, zorgen er voor dat signalen van de ene zenuwcel naar de andere worden doorgegeven. De elektrische ontlading die met ECT gepaard gaat zorgt er voor dat het evenwicht in deze scheikundige stoffen wordt hersteld.

ECT heeft tevens een invloed op de belangrijkste klieren in de hersenen die hormonen vormen: de hypofyse en de hypothalamus. Door ECT worden hormonale stoffen aangemaakt en vrijgezet in het bloed. Deze stoffen hebben een regelende invloed op onze stemming en gedachten.

3 WANNEER KAN ECT GEBRUIKT WORDEN?

ECT wordt gebruikt bij ernstige depressies, zowel in het kader van een unipolaire majeure depressie als in het kader van een manisch-depressieve stoornis, bij een manie (bij een manisch-depressieve stoornis) en bij psychotische aandoeningen (zoals schizofrenie of schizo-affectieve stoornis). De keuze om ECT te gebruiken hangt meestal af van de ernst van het ziektebeeld en van de snelheid waarmee resultaat wordt verwacht. Zo zal sneller tot ECT worden beslist bij depressies met ernstig gevaar voor zelfmoord, of bij dreigende uitputting (in het kader van een manie of bij depressies waarbij patiënten niet meer eten of drinken). ECT wordt ook gebruikt wanneer een depressie niet reageert op een behandeling met psychotherapie en verschillende geneesmiddelen of combinaties van geneesmiddelen (medicatie resistente depressie). Er zijn nog een aantal andere minder vaak voorkomende situaties waarin ECT kan worden toegepast, zoals de ziekte van Parkinson en het Maligne Neuroleptisch Syndroom, een weinig voorkomende maar zeer ernstige complicatie van het gebruik van neuroleptica.

4 HOE VERLOOPT EEN ELEKTROCONVULSIEVE BEHANDELING?

ECT wordt uitgevoerd door een psychiater, een anesthesist en een verpleegkundige. De behandelingen worden gewoonlijk 's morgens gegeven en vanaf middernacht vóór de behandeling mag U niets meer eten of drinken. De behandelingen vinden plaats onder algehele narcose (verdooving) in een daarvoor ingerichte kamer. U zal dus helemaal niets voelen van de behandeling. U wordt vooraf lichamelijk goed onderzocht en er wordt een electrocardiogram en een bloedonderzoek verricht om na te gaan of U fit bent om een korte algehele narcose te ondergaan.

Wanneer U op de behandelkamer aankomt geeft de anesthesist U een spuitje in een ader van de arm. Na het inspuiten van het slaapmiddel valt U binnen één minuut in slaap. Nadien wordt een spierverslappend middel ingespoten. De psychiater houdt dan twee elektroden, kleine metalen plaatjes, tegen het hoofd. Door de elektroden wordt een zeer korte, nauwkeurig gemeten elektrische stroom gegeven. Deze stroom veroorzaakt een algemene ontlading van de zenuwcellen in de hersenen (zie ook bij punt 2: Hoe werkt ECT?). Hierdoor zullen ook spiertrekkingen in het gehele lichaam optreden, die echter door het spierverslappend middel nauwelijks merkbaar zijn. De ontlading duurt gemiddeld zo'n 20 tot 60 seconden. Uzelf merkt daar helemaal niets van. De

ontlading in de hersenen wordt zorgvuldig gemeten door meetelektroden die op uw voorhoofd worden gekleefd. Ook uw hartritme wordt gedurende de gehele behandeling opgevolgd door kleefelektroden op uw borstkas.

Na enkele minuten wordt U al terug wakker. Vaak zal U gedurende enkele minuten een beetje in war zijn, zoals dat ook wel wordt gezien bij patiënten die een operatie hebben ondergaan. Daarom blijft U na de behandeling nog een kwartiertje uitrusten in de ontwaakkamer.

5 IS ÉÉN BEHANDELING VOLDOENDE?

Eén behandeling is bijna nooit voldoende. Veel patiënten zullen wel snel een verbetering voelen, bijvoorbeeld al na een drietal behandelingen. Meestal zijn acht tot twaalf behandelingen nodig voor een goed resultaat. De behandelingen worden twee of drie keer per week gegeven. Meestal blijven mensen in die periode in het ziekenhuis opgenomen omwille van de ernst van het ziektebeeld, doch de behandeling kan ook als dagbehandeling of zelfs volledig ambulant gebeuren. U komt dan 's ochtends nuchter naar het ziekenhuis en kunt een viertal uur na de behandeling terug naar huis, onder toezicht van een volwassen persoon.

Na de behandeling zal U verder medicijnen moeten innemen om een herval van het ziektebeeld te voorkomen. Indien U ondanks een goed effect van ECT en een vervolgbehandeling met medicijnen toch opnieuw ziek wordt, kan een onderhoudsbehandeling met ECT toegepast worden. U komt dan één keer per week tot één keer per maand ambulant naar het ziekenhuis voor een elektroconvulsiebehandeling.

6 VEROORZAAKT ECT GEHEUGENVERLIES?

Met de huidige moderne apparatuur en door de verfijning van de techniek is de kans op ernstige geheugenklachten vandaag de dag klein. Als er zich problemen voordoen, dan gaat het over het moeilijk kunnen onthouden van de dingen die gebeuren in de periode van de behandeling, die meestal enkele weken duurt. Gewoonlijk verdwijnt dit probleem van het moeite hebben met het inprenten

van nieuwe gebeurtenissen binnen enkele weken na het beëindigen van de behandeling. Heel uitzonderlijk duurt het langer. Heel soms zijn er problemen met de herinneringen van sommige gebeurtenissen van de periode vóór de behandeling. Er zijn dan ‘geheugengaten’, waar de meeste patiënten geen last van hebben, doch die soms langdurig aanwezig kunnen blijven. Het is dus uitzonderlijk dat er blijvende effecten zijn op intellectuele mogelijkheden en geheugen.

7 WAT ZIJN DE BIJWERKINGEN?

Net zoals bij elke andere behandeling, bijvoorbeeld een behandeling met antidepressiva, heeft ook ECT mogelijke bijwerkingen. Ten eerste is er het risico dat samenhangt met de narcose. Dit risico is hetzelfde als bij een narcose voor een kleine ingreep. Bij ECT bent u maar enkele minuten in slaap en is dus ook maar een kleine hoeveelheid van een verdovend middel nodig.

De bijwerkingen die kunnen voorkomen zijn:

1. een lichte verwardheid of agitatie onmiddellijk na het wakker worden. Deze verwardheid duurt meestal maar een paar minuten.
2. hoofdpijn na de behandeling, die enkele uren kan duren maar die met een gewone pijnstiller kan behandeld worden. Wanneer de hoofdpijn telkens opnieuw optreedt wordt preventief een pijnstiller gebruikt tijdens de behandeling.
3. spierpijn, die meestal het gevolg is van het spierverslappend middel. Deze is ook van korte duur en kan zo nodig met een pijnstiller verholpen worden.
4. voorbijgaande geheugenklachten zoals beschreven in punt 6. (Veroorzaakt ECT geheugenverlies?).

Andere bijwerkingen zijn erg zeldzaam. Het is belangrijk om te weten dat de bijwerkingen in de regel van voorbijgaande aard zijn. ECT is veilig en heeft over het algemeen minder bijwerkingen dan geneesmiddelen.

8 IS ECT EEN DOELTREFFENDE BEHANDELING?

ECT is één van de meest werkzame behandelingen. Als zorgvuldig wordt beslist wanneer ECT te gebruiken, dan zal ECT bij minstens zeven op de tien patiënten met een ernstige depressie helpen. Vaak is een depressie gecompliceerd door andere moeilijkheden, zoals alcoholproblemen, angsten en persoonlijkheidsstoornissen. De kans op een goed resultaat is dan kleiner, maar nog altijd ongeveer 50%. Een ECT-kuur kan niet voorkomen dat mensen opnieuw ziek worden. Vandaar dat een goede nabehandeling noodzakelijk is om de kans op herval te verkleinen.

9 WAT IS 'INFORMED CONSENT'?

Voor elke behandeling die in de geneeskunde wordt toegepast, is de toestemming van de patiënt nodig. De arts legt U uit hoe een behandeling werkt, wat de bijwerkingen zijn en waarom deze behandeling voor U wordt aanbevolen. Wanneer u akkoord bent met de voorgestelde behandeling, geeft U uw 'geïnformeerde toestemming' of 'informed consent'. Het is niet verplicht dit schriftelijk te doen, doch bij de meeste behandelingen waarbij een narcose nodig is, zal uw arts U meestal vragen om een schriftelijke toestemming te geven. U kan op elk moment deze toestemming intrekken, zonder dat daar een bijzondere reden voor nodig is. Soms wordt toch ECT toegepast zonder toestemming van de patiënt. Dit gebeurt alleen wanneer de patiënt zo ziek is dat hij/zij niet kan instemmen en wanneer de behandeling levensreddend is. In dat geval wordt meestal de toestemming van een familielid gevraagd.

10 WAAROM ZIJN VEEL MENSEN DAN NOG ANGSTIG VOOR ECT?

ECT wordt al vanaf de veertiger jaren gebruikt. Toen waren de apparatuur en de techniek echter nog niet op punt gesteld. De behandeling was ook toen al erg werkzaam, maar er waren veel meer geheugenstoornissen. Bovendien gebeurde de behandeling toen zonder narcose en zonder spierverslappende middelen, zodat hevige spierschokken optraden en soms spierscheuren en zelfs beenbreuken optraden. Hevige tegenstanders van psychiatrische behandelingen, -antipsychiatrische organisaties zoals de Church of Scientology-, proberen vandaag de dag

nog steeds dit oude beeld van ECT op te hangen. Ook in romans en films zoals *'One flew over the cuckoo's nest'* en *'Frances'* worden de oude 'elektroshocks' heel afschrikwekkend voorgesteld, net zoals de psychiatrie in haar geheel trouwens. Tenslotte zijn ook op het internet talrijke antipsychiatrie-sites te vinden, waarin ECT als een onmenselijke behandeling wordt beschreven.

De meeste mensen weten niet zo goed wat ECT is en denken dat het een ouderwetse en in onbruik geraakte behandeling is. ECT heeft echter een belangrijke evolutie doorgemaakt en de behandeltechnieken zijn verfijnd en wetenschappelijk bestudeerd. Vandaag is ECT een moderne en nog altijd één van de beste en veiligste behandelingen.